Success Key Test Series

School & Colleges

SUCCESS KEY TEST SERIES

SMART WAY OF LEARNING

Whatsapp: 9503748132

मराठी व्याकरण

(अक्षरभारती)

इयत्ता 10

महाराष्ट्र राज्य मंडळ

व्याकरण नोट्स

सुंदर भाषा • योग्य व्याकरण • यश निश्चित

- व्याकरणाचे सर्व घटक सोप्या भाषेत
- परिभाषा, प्रकार, उदाहरणे व स्पष्टीकरण
- तक्ते, चार्ट, ट्रिक व परीक्षा दृष्टिने मुद्दे
- SSC परीक्षेसाठी उपयुक्त व संपूर्ण

SSC परीक्षेसाठी संपूर्ण मार्गदर्शक

परिभाषा | तक्ते व चार्ट | महत्वाचे मुद्दे | प्रश्नोत्तर सराव

Class 10 | Marathi (अक्षरभारती) | Grammar

SUCCESS KEY TEST SERIES

अनुक्रमणिका

अ. क्र.	व्याकरण	पृ. क्र.
1.	**वाक्यांचे प्रकार** विधानार्थी, प्रश्नार्थी, आज्ञार्थी, उद्गारार्थी, इच्छार्थी	
2	**वाक्यरूपांतर** : विधानार्थी, प्रश्नार्थी, आज्ञार्थी, उद्गारार्थी, इच्छार्थी	
3.	**वाक्यप्रचार**	
4.	**शब्दसंपत्ती**	
	• समानार्थी • विरुद्धार्थी • समूहाबद्दल एक शब्द	
	• अनेक शब्दांसाठी एक शब्द • एकाच शब्दाचे अनेक अर्थ	
	• वचन बदला • लिंग बदला	
5.	**शुद्धलेखन**	
	• अचूक शब्द • चुकीचा शब्द दुरुस्त करा	
6.	**विरामचिन्हे**	
	• ओळखा • योग्य वापर • चुकीची विरामचिन्हे दुरुस्त करा	
	लेखनकौशल्य (उपयोजित लेखन)	
1.	**पत्रलेखन** (औपचारिक / अनौपचारिक)	
2.	**जाहिरात लेखन**	
3.	**बातमी लेखन**	
4.	**कथा लेखन**	
5.	**लेखनकौशल्य** : प्रसंगलेखन, आत्मकथन, वैचारिक लेखन	

वाक्यांचे प्रकार

वाक्य म्हणजे काय?

आपले विचार, भावना, इच्छा, आज्ञा, प्रश्न किंवा माहिती यांचा पूर्ण अर्थ व्यक्त करणाऱ्या शब्दसमुहाला **वाक्य** असे म्हणतात.

उदाहरणे :

- मी रोज शाळेत जातो.
- भारत हा आपला देश आहे.
- आज पाऊस पडत आहे.

वाक्याची व्याख्या

पूर्ण अर्थ व्यक्त करणाऱ्या शब्दसमुहाला वाक्य म्हणतात.

वाक्याची वैशिष्टये

- वाक्याचा अर्थ पूर्ण असतो.
- शब्दांचा क्रम योग्य असतो.
- वाक्यात कर्ता आणि क्रियापद यांचा संबंध स्पष्ट असतो.
- वाक्य ऐकणाऱ्याला किंवा वाचणाऱ्याला स्पष्ट अर्थ समजतो.
- वाक्याचा शेवट योग्य विरामचिन्हाने होतो.

वाक्यांचे प्रकार

अर्थानुसार वाक्यांचे पुढील पाच प्रकार पडतात.

अ. क्र.	वाक्याचा प्रकार	उपयोग
१	विधानार्थी वाक्य	माहिती किंवा विधान सांगण्यासाठी
२	प्रश्नार्थी वाक्य	प्रश्न विचारण्यासाठी
३	आज्ञार्थी वाक्य	आज्ञा, विनंती, सूचना किंवा सल्ला देण्यासाठी
४	उद्‌गारार्थी वाक्य	आनंद, दु:ख, आश्चर्य, खेद इत्यादी भावना व्यक्त करण्यासाठी
५	इच्छार्थी वाक्य	इच्छा, आशीर्वाद किंवा शुभेच्छा व्यक्त करण्यासाठी

परीक्षा दृष्टीने महत्त्वाचे

SSC परीक्षेत या घटकावर पुढील प्रकारचे प्रश्न विचारले जाऊ शकतात.

- वाक्याचा प्रकार ओळखा.
- दिलेल्या वाक्याचे वर्गीकरण करा.
- योग्य पर्याय निवडा.
- वाक्याचे प्रकार लिहा.
- वाक्यरूपांतराशी संबंधित प्रश्न सोडवा.

लक्षात ठेवा

पूर्ण अर्थ
+ योग्य शब्दक्रम
+ योग्य विरामचिन्ह
= योग्य वाक्य

पुढील पुष्ठावर

१. विधानार्थी वाक्य
(व्याख्या, स्पष्टीकरण, ओळख, उदाहरणे, सरावप्रश्न)

विधानार्थी वाक्य

व्याख्या :

ज्या वाक्यात कोणतीही माहिती, विधान, सत्य, घटना किंवा मत सांगितले जाते, त्या वाक्याला **विधानार्थी वाक्य** म्हणतात.

स्पष्टीकरण :

विधानार्थी वाक्याचा शेवट पूर्णविराम (.) ने होतो. यामध्ये कोणताही प्रश्न नसतो आणि आज्ञा, विनंतीही नसते. हे वाक्य साधी माहिती किंवा विधान सांगते.

ओळख कशी करावी ?

- यामध्ये कोणतीही विचारणा नसते.
- हे वाक्य माहिती किंवा विधान सांगते.
- अशा वाक्याच्या शेवटी पूर्णविराम (.) असतो.
- हे वाक्य 'होय/नाही', 'का?', 'काय?', 'कोण?' यांसारखे प्रश्न विचारत नाही.

परीक्षा दृष्टीने महत्त्वाचे

SSC परीक्षेत या घटकावर खालील प्रकारचे प्रश्न विचारले जातात.

- वाक्याचा प्रकार ओळखा.
- दिलेल्या वाक्याचे वर्गीकरण करा.
- योग्य पर्याय निवडा.
- विधानार्थी वाक्य लिहा.
- वाक्यरूपांतराशी संबंधित प्रश्न सोडवा.

उदाहरणे (स्पष्टीकरणासह)

अ.क्र.	वाक्य	स्पष्टीकरण
१.	भारत हा आपला देश आहे.	हे वाक्य माहिती सांगते. येथे भारताबद्दल विधान केले आहे.
२.	सूर्य पूर्व दिशेला उगवतो.	हे वाक्य सत्य माहिती सांगते.
३.	मी दररोज सकाळी लवकर उठतो.	हे वाक्य स्वत:बद्दल माहिती सांगते.
४.	पुस्तके वाचल्याने ज्ञान वाढते.	हे वाक्य मत किंवा विचार सांगते.
५.	माझे वडील शाळेत शिक्षक आहेत.	हे वाक्य माहिती देणारे आहे.

सरावप्रश्न (१०)

(सूचना : खालील वाक्ये विधानार्थी आहेत का ते ओळखा आणि योग्य पर्याय लिहा.)

१. आमच्या शाळेत मोठा खेळाचा मैदान आहे. _____
२. पावसामुळे रस्त्यावर पाणी साचले आहे. _____
३. हिमालय हा जगातील उंच पर्वत आहे. _____
४. आज रविवार आहे. _____
५. आम्ही उद्या सहलीला जाणार आहोत. _____
६. मुंबई हे महाराष्ट्राचे राज्य आहे. _____
७. शेतकरी दिवसभर मेहनत करतात. _____
८. पुस्तक हे ज्ञानाचा खजिना आहे. _____
९. माझी आई सुंदर स्वयंपाक करते. _____
१०. नदीचे पाणी स्वच्छ व थंड असते. _____

विद्यार्थ्यांच्या सामान्य चुका

- विधानार्थी वाक्य आणि प्रश्नार्थी वाक्य यांची गफलत करणे.
- शेवटी पूर्णविराम न लावणे.
- माहिती सांगणारी वाक्ये आज्ञार्थी समजणे.

SSC Board Pattern

वाक्याचे प्रकार ओळखण्यावर १ ते २ गुणांचे प्रश्न नियमितपणे विचारले जातात.

लक्षात ठेवा माहिती सांगणारे वाक्य = विधानार्थी वाक्य | शेवटचे चिन्ह : पूर्णविराम (.)

प्रश्नार्थी वाक्य

व्याख्या :

ज्या वाक्यात माहिती जाणून घेण्यासाठी प्रश्न विचारला जातो, त्या वाक्याला **प्रश्नार्थी वाक्य** म्हणतात.

स्पष्टीकरण :

प्रश्नार्थी वाक्याच्या शेवटी प्रश्नचिन्ह (?) असते. अशा वाक्यात 'का?', 'काय?', 'कोण?', 'कधी?', 'कुठे?', 'कसे?', 'किती?' यांसारखे प्रश्नवाचक शब्द किंवा प्रश्नार्थी अर्थ असतो.

ओळख कशी करावी ?

- माहिती मिळवण्यासाठी प्रश्न विचारला आहे.
- शेवटी प्रश्नचिन्ह (?) असते.
- प्रश्नवाचक शब्द वापरलेले असतात.
- 'होय' किंवा 'नाही' अशी उत्तरे मिळू शकतात.

परीक्षा दृष्टीने महत्त्वाचे

SSC परीक्षेत पुढील प्रकारचे प्रश्न विचारले जातात.

- वाक्याचा प्रकार ओळखा.
- योग्य पर्याय निवडा.
- प्रश्नार्थी वाक्य ओळखून लिहा.
- दिलेल्या विधानाचे प्रश्नार्थी वाक्यात रूपांतर करा.
- प्रश्नार्थी शब्द ओळखा.

उदाहरणे (स्पष्टीकरणासह)

अ. क्र.	वाक्य	स्पष्टीकरण
१.	तू शाळेत कधी जातोस?	येथे 'कधी' या प्रश्नवाचक शब्दाने शाळेत जाण्याची वेळ विचारली आहे.
२.	तुझे घर कुठे आहे?	येथे 'कुठे' या प्रश्नवाचक शब्दाने घराचे ठिकाण विचारले आहे.
३.	तू हे पुस्तक वाचलेस का?	येथे 'का' या प्रश्नार्थी शब्दाने पुस्तक वाचले की नाही ते विचारले आहे.
४.	तुम्ही उद्या सहलीला जाणार आहात का?	येथे 'का' शब्दाने सहलीला जाण्याबद्दल विचारले आहे.
५.	तुझ्या नावाचा अर्थ काय आहे?	येथे 'काय' या प्रश्नवाचक शब्दाने नावाचा अर्थ विचारला आहे.

सरावप्रश्न (१०) (सूचना : खालील वाक्ये प्रश्नार्थी वाक्ये आहेत का ते ओळखा आणि योग्य पर्याय लिहा.)

१. तुझे वडील काय करतात? _____
२. तू उद्या आमच्यासोबत येणार का? _____
३. पावसामुळे सामना रद्द झाला का? _____
४. हा कार्यक्रम कुठे होणार आहे? _____
५. तुम्ही हे काम केव्हा पूर्ण कराल? _____
६. तुझी तब्येत आता कशी आहे? _____
७. या तालुक्याचे नाव काय आहे? _____
८. तू मला तुझे पुस्तक देशील का? _____
९. तुम्ही आमच्या घरी कधी येणार आहात? _____
१०. हे फळ किती रूपयांना आले? _____

विद्यार्थ्यांच्या सामान्य चुका

- प्रश्नार्थी वाक्याच्या शेवटी पूर्णविराम (.) लावणे.
- विधानार्थी वाक्याला प्रश्नार्थी वाक्य समजणे.
- प्रश्नवाचक शब्द न ओळखणे.
- 'का' असलेले प्रत्येक वाक्य प्रश्नार्थीच असते असे समजणे.

SSC Board Pattern

वाक्यांचे प्रकार ओळखण्यासाठी १ ते २ गुणांचे प्रश्न नियमितपणे विचारले जातात.
वाक्यरूपांतरण, पर्याय निवड, चुकीचे वाक्य शोधणे असे प्रश्न विचारले जातात.

लक्षात ठेवा

प्रश्न विचारण्यासाठी विचारले जाणारे वाक्य म्हणजे प्रश्नार्थी वाक्य.
शेवटी प्रश्नचिन्ह (?) असते.

आज्ञार्थी वाक्य

व्याख्या :

ज्या वाक्यातून आज्ञा, विनंती, सूचना, आदेश किंवा सल्ला दिला जातो, त्या वाक्याला **आज्ञार्थी वाक्य** म्हणतात.

स्पष्टीकरण :

आज्ञार्थी वाक्यातून बोलणारा समोरच्या व्यक्तीला काही करण्यास सांगतो, किंवा काही करू नये असे सांगतो. यात 'कर', 'करा', 'करू नकोस', 'जाऊ नको', 'या', 'ऐका', 'वाचा' / वांसारखे शब्द बहुधा असतात.

ओळख कशी करावी ?

- या वाक्यात आज्ञा, सूचना, सल्ला किंवा विनंती असते.
- वाक्याच्या शेवटी पूर्णविराम (.) असतो. उदगारचिन्ह किंवा विरामचिन्हे नसते.
- आज्ञार्थी शब्द : जा, ये, कर, करा, बस, उठा, वाचा, लिहा, ऐका, बोला, आणा, द्या, नको, करू नको, जाऊ नकोस इत्यादी.

परीक्षा दृष्टीने महत्त्वाचे

SSC परीक्षेत पुढील प्रकारचे प्रश्न विचारले जातात.

- वाक्याचा प्रकार ओळखा.
- दिलेल्या वाक्याचे वर्गीकरण करा.
- योग्य पर्याय निवडा.
- आज्ञार्थी वाक्य ओळखून लिहा.
- दिलेल्या विधानाचे आज्ञार्थी वाक्यात रूपांतर करा.
- चुकीची वाक्ये शोधून योग्य वाक्य लिहा.

उदाहरणे (स्पष्टीकरणासह)

अ. क्र.	वाक्य	स्पष्टीकरण
१.	इथे बस.	हे आज्ञार्थी वाक्य आहे. येशे 'बस' ही आज्ञा आहे.
२.	कृपया पाणी द्या.	हे विनंती करणारे वाक्य आहे. 'द्या' हा आज्ञार्थी शब्द आहे.
३.	उद्या वेळेत शाळेत या.	ही सूचना आहे. 'या' हा आज्ञार्थी शब्द आहे.
४.	मोबाईलवर जास्त बोलू नकोस.	ही सूचना/सल्ला आहे. 'बोलू नकोस' ही निषेधार्थक आज्ञा आहे.
५.	पुस्तक काळजीपूर्वक वाचा.	ही आज्ञा आहे. 'वाचा' हा आदेश देणारा शब्द आहे.

सरावप्रश्न (१०)

(सूचना : खालील वाक्ये आज्ञार्थी वाक्ये आहेत का ते ओळखा आणि योग्य पर्याय लिहा.)

१. दार सावकाश उघड. _____
२. जोरात गोंगाट करू नका. _____
३. उद्या शाळीला येणे विसरू नका. _____
४. मला एक ग्लास पाणी द्या. _____
५. नेहमी सत्य बोला. _____
६. कृपया माझे ऐकाल का? _____
७. तुम्ही पुस्तके नीट ठेव. _____
८. वेळेवर अभ्यास कर. _____
९. इथे कचरा टाकू नका. _____
१०. आपण मेहनत करूया. _____

विद्यार्थ्यांच्या सामान्य चुका

- विनंती करणारी वाक्ये प्रश्नार्थी समजणे.
- सूचनात्मक वाक्ये विधानार्थी समजणे.
- वाक्याच्या शेवटच्या चिन्हांकडे दुर्लक्ष करणे.
- 'कर', 'करा', 'नको' यांसारखे शब्द न ओळखणे.

SSC Board Pattern

या घटकावर साधारणपणे १ ते २ गुणांचे प्रश्न विचारले जातात.

- वाक्याचा प्रकार ओळखा.
- योग्य पर्याय निवडा.
- रूपांतर करा.

लक्षात ठेवा

आज्ञा, सूचना, विनंती, आदेश किंवा सल्ला देणारी वाक्ये = आज्ञार्थी वाक्य.
वाक्याच्या शेवटी पूर्णविराम (.) असतो. उदगारचिन्ह किंवा विरामचिन्हे नसते.

उद्‌गारार्थी वाक्य

व्याख्या :

आनंद, दु:ख, आश्चर्य, खेद, भीती, कौतुक, तिरस्कार, अभिनंदन, स्तुती इत्यादी भावना व्यक्त करणाऱ्या वाक्यांना **उद्‌गारार्थी वाक्य** म्हणतात.

स्पष्टीकरण :

उद्‌गारार्थी वाक्यांमध्ये आपली भावना व्यक्त होते. या वाक्याच्या शेवटी उद्‌गारचिन्ह (!) असते. अशा वाक्यांतून उद्‌गार, भावना, आश्चर्य, कौतुक इत्यादी व्यक्त होतात. उदा. 'वा! किती सुंदर फुले आहेत!'

ओळख कशी करावी ?

- या वाक्यात आनंद, दु:ख, आश्चर्य, खेद इत्यादी भावना असतात.
- वाक्याच्या शेवटी उद्‌गारचिन्ह (!) असते.
- अशा वाक्यांतून उद्‌गार निधतात. (अरे! बापरे! अरे वा!)
- 'वा', 'अरे', 'किती', 'काय', 'कसे', 'अरेरे', 'बापरे' इत्यादी शब्द/उद्‌गार आढळतात.

परीक्षा दृष्टीने महत्त्वाचे

SSC परीक्षेत पुढील प्रकारचे प्रश्न विचारले जातात.

- वाक्याचा प्रकार ओळखा.
- दिलेल्या वाक्याचे वर्गीकरण करा.
- योग्य पर्याय निवडा.
- उद्‌गारार्थी वाक्य ओळखून लिहा.
- दिलेल्या विधानाचे उद्‌गारार्थी वाक्यात रूपांतर करा.
- उद्‌गारचिन्ह (!) योग्य ठिकाणी लावा.

उदाहरणे (स्पष्टीकरणासह)

अ. क्र.	वाक्य	स्पष्टीकरण
१.	**वा! किती सुंदर चित्र आहे!**	येथे 'बा!' या उद्‌गारातून आश्चर्य व कौतुक व्यक्त झाले आहे.
२.	**अरेरे! माझी वही हरवली.**	येथे 'अरेरे!' या उद्‌गारातून खेद व्यक्त झाला आहे.
३.	**काय सुंदर गाणे गायलेस!**	येथे 'काय' या उद्‌गारातून कौतुक व्यक्त झाले आहे.
४.	**बापरे! किती मोठा आवाज केला!**	येथे 'बापरे!' या उद्‌गारातून आश्चर्य व भीती व्यक्त झाली आहे.
५.	**खूप छान! तुझे काम उत्कृष्ट आहे.**	येथे 'खूप छान!' या उद्‌गारातून आनंद व कौतुक व्यक्त झाले आहे.

सरावप्रश्न (१०)

(सूचना : खालील वाक्ये उद्‌गारार्थी आहेत का ते ओळखा आणि योग्य पर्याय लिहा.)

१. वा! किती सुंदर फुले आहेत! _____
२. अरेरे! माझी पुस्तके घरी राहिली. _____
३. काय छान नित्र काढलेस! _____
४. बापरे! किती उंच झाड आहे! _____
५. खूप छान! तुझी गोष्ट आवडली. _____
६. अरे वा! तुला तर खूप गुण मिळाले. _____
७. काय गोड बोलतोस तू! _____
८. अरेरे! पाउस्स खूप झाला. _____
९. किती छान वाचन होते तुमचे! _____
१०. वा! तुझी उत्तर बरोबर आहे. _____

विद्यार्थ्यांच्या सामान्य चुका

- उद्‌गारार्थी वाक्यात उद्‌गारचिन्ह (!) लावणे विसरणे.
- भावना व्यक्त न करणारी वाक्ये उद्‌गारार्थी समजणे.
- 'वा', 'अरेरे', 'बापरे', 'काय' यांचा चुकीचा वापर करणे.
- विधानार्थी वाक्ये उद्‌गारार्थी समजून लिहिणे.

SSC Board Pattern

चा घटकावर साधारणपणे १ ते २ गुणांचे प्रश्न विचारले जातात.

- वाक्याचा प्रकार ओळखा.
- योग्य पर्याय निवडा.
- उद्‌गारचिन्ह (!) योग्य ठिकाणी लावा.
- उद्‌गारार्थी वाक्य लिहा.

लक्षात ठेवा भावना व्यक्त करणारे व उद्‌गार निधणारे वाक्य = उद्‌गारार्थी वाक्य.

इच्छार्थी वाक्य

व्याख्या :

ज्या वाक्यात इच्छा, आशीर्वाद, शुभेच्छा, प्रार्थना, अपेक्षा, आकांक्षा किंवा काहीतरी होण्याची मनापासून इच्छा व्यक्त केली जाते, त्या वाक्याला **इच्छार्थी वाक्य** म्हणतात.

स्पष्टीकरण :

इच्छार्थी वाक्यातून बोलणारा आपल्या किंवा इतरांच्या चांगल्या गोष्टीसाठी मनापासून इच्छा व्यक्त करतो. यामध्ये 'देव करो', 'होवो', 'मिळो', 'लाभो', 'यश मिळो', 'शुभ होवो', 'आशीर्वाद असो' असे शब्द येतात. हे वाक्य नेहमी मंगल आणि सकारात्मक असतात.

ओळख कशी करावी ?

- या वाक्यात इच्छा, आशीर्वाद किंवा शुभेच्छेचा भाव असतो.
- 'देव करो', 'होवो', 'मिळो', 'लाभो', 'यश मिळो', 'शुभ होवो', 'आशीर्वाद असो' इ. शब्द येतात.
- वाक्याच्या शेवटी पूर्णविराम (.) किंवा उद्गारचिन्ह (!) असते.
- अशा वाक्यातून चांगल्या गोष्टीसाठी मनापासून इच्छा व्यक्त होते.

परीक्षा दृष्टीने महत्त्वाचे

SSC परीक्षेत पुढील प्रकारचे प्रश्न विचारले जातात.

- वाक्याचा प्रकार ओळखा.
- दिलेल्या वाक्याचे वर्गीकरण करा.
- योग्य पर्याय निवडा.
- इच्छार्थी वाक्य ओळखून लिहा.
- दिलेल्या विधानाचे इच्छार्थी वाक्यात रूपांतर करा.
- इच्छार्थी वाक्याची वैशिष्ट्ये लिहा.

उदाहरणे (स्पष्टीकरणासह)

अ. क्र.	वाक्य	स्पष्टीकरण
१.	देव करो, तुझे सर्व स्वप्न पूर्ण होवोत!	बोलणारा दुसऱ्याच्या यशासाठी देवाकडे आशीर्वाद मांगत आहे.
२.	तुला नेहमी आनंद लाभो.	इतराला आनंद मिळण्याची शुभेच्छा व्यक्त केली आहे.
३.	तुझ्या आयुष्यात सुख-समृद्धी नांदो.	कोणाच्या आयुष्यात सुख-समृद्धी राहावी अशी इच्छा आहे.
४.	तू यशस्वी होवोस, हीच सदिच्छा!	दुसऱ्याच्या यशासाठी मनापासून शुभेच्छा व्यक्त केली आहे.
५.	तुमच्या कुटुंबाला आरोग्य देवो.	कुटुंबाच्या आरोग्यासाठी देवाकडे प्रार्थना/इच्छा केली आहे.

सरावप्रश्न (१०)

(सूचना : खालील वाक्ये इच्छार्थी आहेत का ते ओळखा आणि योग्य पर्याय लिहा.)

१. देव करो, तुझे सर्व कार्य यशस्वी होवोत. _____
२. तुला उत्तम आरोग्य लाभो. _____
३. तू नेहमी प्रगती कर. _____
४. आमच्या शाळेचे नाव उंचावो. _____
५. तुमच्या व्यवसायात भरभराट होवो. _____
६. तुझे आयुष्य आनंदी आणि सुखी जावो. _____
७. देशात शांतता नांदो. _____
८. विद्यार्थ्यांनी नेहमी प्रगती करावी. _____
९. तुमचा प्रवास सुखरूप होवो. _____
१०. तुझ्या वाटचालीला यश लाभो. _____

विद्यार्थ्यांच्या सामान्य चुका

- इच्छार्थी वाक्य आणि उदगार्थी वाक्य यांची गफलत करणे.
- 'देव करो', 'होवो' हे शब्द नसले तरी इच्छेचा भाव लक्षात न घेणे.
- वाक्याचा शेवट योग्य विरामचिन्हांशिवाय करणे.
- आदेश किंवा विनंतीला इच्छार्थी वाक्य समजणे.

SSC Board Pattern

चा घटकावर साधारपपणे ९ ते २ गुणांचे प्रश्न विचारले जातात.

- वाक्याचा प्रकार ओळखा.
- योग्य पर्याय निवडा.
- इच्छार्थी वाक्य ओळखून लिहा.
- दिलेल्या वाक्याचे इच्छार्थी वाक्यात रूपांतर करा.

झटपट उजळणी (Quick Revision)

प्रकार	थोडक्यात ओळख
विधानार्थी वाक्य	माहिती, विधान किंवा साधी सांगण्यासाठी.
प्रश्नार्थी वाक्य	प्रश्न विचारण्यासाठी.
आज्ञार्थी वाक्य	आज्ञा, विनंती, सुचना किंवा सल्ला देण्यासाठी.
उद्गारार्थी वाक्य	आनंद, दुःख, आश्चर्य, खेद इत्यादी भावना व्यक्त करण्यासाठी.
इच्छार्थी वाक्य	इच्छा, आशीर्वाद, शुभेच्छा किंवा प्रार्थना व्यक्त करण्यासाठी.

लक्षात ठेवा

पूर्ण अर्थ
+ योग्य शब्दक्रम
+ योग्य विरामचिन्ह
=
योग्य वाक्य

वाक्यरूपांतर

वाक्यरूपांतर म्हणजे काय?

एखाद्या वाक्याचा मूळ अर्थ न बदलता, त्याचे दुसऱ्या प्रकारच्या वाक्यात रूपांतर करण्याच्या प्रक्रियेला **वाक्यरूपांतर** असे म्हणतात.

उदाहरण :

राम शाळेत जातो. (विधानार्थी)

→ राम शाळेत जातो का? (प्रश्नार्थी)

- दोन्ही वाक्यांचा मूळ अर्थ समान असून फक्त वाक्याचा प्रकार बदलला आहे.

व्याख्या

अर्थ न बदलता एका प्रकारच्या वाक्याचे दुसऱ्या प्रकारच्या वाक्यात रूपांतर करण्यास **वाक्यरूपांतर** म्हणतात.

परीक्षा दृष्टीने महत्त्वाचे

SSC परीक्षेत खालील प्रकारचे प्रश्न विचारले जातात.

- दिलेल्या वाक्याचे वाक्यरूपांतर करा.
- योग्य पर्याय निवडा.
- समान अर्थाचे योग्य वाक्य ओळखा.
- चुकीचे वाक्यरूपांतर शोधा.
- वाक्याचा प्रकार बदलून लिहा.

वाक्यरूपांतराचे महत्त्व

- वाक्यांचा अर्थ समजण्यास मदत होते.
- भाषेचा प्रभावी वापर करता येतो.
- लेखन अधिक आकर्षक व परिणामकारक होते.
- SSC परीक्षेत या घटकावर नियमित प्रश्न विचारले जातात.
- योग्य प्रकारचे वाक्य वापरण्याचे कौशल्य विकसित होते.

वाक्यरूपांतराचे प्रकार

अ. क्र.	रूपांतर	उदाहरण
१	विधानार्थी → प्रश्नार्थी	तो खेळतो. → तो खेळतो का?
२	विधानार्थी → आज्ञार्थी	तू अभ्यास करतोस. → अभ्यास कर.
३	विधानार्थी → उद्गारार्थी	हे फूल सुंदर आहे. → वा! किती सुंदर फूल आहे!
४	विधानार्थी → इच्छार्थी	तू यशस्वी होशील. → तू यशस्वी होवोस!
५	प्रश्नार्थी → विधानार्थी	तू आला का? → तू आला आहेस.

लक्षात ठेवा

मूळ अर्थ
+
योग्य वाक्यप्रकार
+
योग्य विरामचिन्ह
=
योग्य वाक्यरूपांतर

पुढील पृष्ठावर

विधानार्थी → प्रश्नार्थी वाक्यरूपांतर

- नियम
- स्पष्टीकरण
- उदाहरणे
- सरावप्रश्न

SSC Board Pattern

या घटकावर सरावासाठी १ ते २ गुणांचे प्रश्न नियमितपणे विचारले जातात.

विधानार्थी → प्रश्नार्थी वाक्यरूपांतर

व्याख्या :

ज्या विधानार्थी वाक्याचे प्रश्न विचारण्याच्या वाक्यात रूपांतर केले जाते, त्या प्रक्रियेला **विधानार्थी → प्रश्नार्थी वाक्यरूपांतर** म्हणतात.

स्पष्टीकरण :

विधानार्थी वाक्यात माहिती किंवा विधान असते. तेच विधान प्रश्न विचारण्यांच्या स्वरूपात बदलले की प्रश्नार्थी वाक्य तयार होते.

रूपांतर करताना मूळ अर्थ बदलत नाही; फक्त वाक्याचा प्रकार बदलतो.

रूपांतरण कसे करावे ?

- विधानार्थी वाक्याचा अर्थ कायम ठेवा.
- शेवटी प्रश्नचिन्ह (?) लावा.
- आवश्यक असल्यास का, काय, कोण, कुठे, कधी, कसे, किती इत्यादी प्रश्नवाचक शब्द वापरा.
- वाक्याची रचना प्रश्नार्थी स्वरूपात करा.
- मूळ माहिती बदलू नका.

परीक्षा दृष्टीने महत्त्वाचे

SSC परीक्षेत खालील प्रकारचे प्रश्न विचारले जातात.

- विधानार्थी वाक्याचे प्रश्नार्थी वाक्यात रूपांतर करा.
- योग्य प्रश्नार्थी पर्याय निवडा.
- चुकीचे वाक्यरूपांतर शोधा.
- समान अर्थाचे प्रश्नार्थी वाक्य लिहा.
- योग्य प्रश्नचिन्ह वापरा.

उदाहरणे (स्पष्टीकरणासह)

अ. क्र.	विधानार्थी वाक्य	प्रश्नार्थी वाक्य	स्पष्टीकरण
१	राम शाळेत जातो.	राम शाळेत जातो का?	'का' वापरून प्रश्न तयार केला आहे.
२	तू अभ्यास करतोस.	तू अभ्यास करतोस का?	माहिती प्रश्नात बदलली आहे.
३	भारत आपला देश आहे.	भारत आपला देश आहे का?	मूळ अर्थ बदललेला नाही.
५	ती रोज व्यायाम करते.	ती रोज व्यायाम करते का?	विधानाचे प्रश्नात रूपांतर केले आहे.
५	मुलं मैदानात खेळत आहेत.	मुलं मैदानात खेळत आहेत का?	प्रश्नार्थी रूप तयार केले आहे.

सरावप्रश्न (१०)

(सूचना : खालील विधानार्थी वाक्यांचे प्रश्नार्थी वाक्यात रूपांतर करा.)

१. सूर्य पूर्वला उगवतो. _____
२. मुलगा पुस्तक वाचतो. _____
३. आई स्वयंपाक करते. _____
५. आज रविवार आहे. _____
५. आपण वेळेवर आलो. _____
६. नदीचे पाणी स्वच्छ आहे. _____
७. शिक्षक धडा शिकवतात. _____
८. पक्षी आकाशात उडतात. _____
९. शेतकरी शेतात काम करतो. _____
१०. मुलांनी झाडे लावली. _____

११. भारताची राजधानी नवी दिल्ली आहे. _____
१२. माझा भाऊ रोज सकाळी धावतो. _____
१३. पक्षी झाडावर बसले आहेत. _____
१५. शिक्षक विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन करतात. _____
१५. तू गृहपाठ पूर्ण केलास. _____
१६. नदीचे पाणी स्वच्छ आहे. _____
१७. मुलांनी मैदान स्वच्छ केले. _____
१८. आज शाळेत विज्ञान प्रदर्शन आहे. _____
१९. शेतकरी शेतात काम करतात. _____
२०. आपण वेळेवर पोहोचलो. _____

विद्यार्थ्यांच्या सामान्य चुका

- पूर्णविराम (.) वाकून प्रश्नचिन्ह (?) न लावणे.
- मूळ अर्थ बदलणे.
- अनावश्यक प्रश्नवाचक शब्द वापरणे.
- वाक्याची रचना चुकीची करणे.

लक्षात ठेवा

विधानार्थी वाक्य
+
योग्य प्रश्नवाचक रचना
+
प्रश्नचिन्ह (?)
=
योग्य प्रश्नार्थी वाक्य

पुढील भागात

विधानार्थी → आज्ञार्थी वाक्यरूपांतर

- व्याख्या
- नियम
- उदाहरणे
- सरावप्रश्न

विधानार्थी → आज्ञार्थी वाक्यरूपांतर

व्याख्या :

ज्या विधानार्थी वाक्याचे आज्ञा, विनंती, सूचना, सल्ला किंवा उपदेश व्यक्त करणाऱ्या वाक्यात रूपांतर केले जाते, त्या प्रक्रियेला **विधानार्थी → आज्ञार्थी वाक्यरूपांतर** म्हणतात.

स्पष्टीकरण :

विधानार्थी वाक्यात माहिती दिलेली असते. तीच माहिती आवश्यकतेनुसार आज्ञा, विनंती, सूचना किंवा सल्ला या स्वरूपात व्यक्त केली जाते. रूपांतर करताना वाक्याचा मूळ अर्थ बदलत नाही; फक्त मांडणी बदलते.

रूपांतर कसे करावे ?

- वाक्याचा मूळ अर्थ कायम ठेवा.
- योग्य आज्ञार्थी क्रियापद वापरा.
- आवश्यकतेनुसार कर, करा, जा, ये, दे, दे, बस, उभा रहा, वाच, लिहा इत्यादी शब्द वापरा.
- नम्र विनंती असल्यास 'कृपया' वापरू शकता.
- सूचना किंवा सल्ला देताना वाक्य स्पष्ट व संक्षिप्त असावे.

परीक्षा दृष्टीने महत्त्वाचे

SSC परीक्षेत खालील प्रकारचे प्रश्न नियमित विचारले जातात.

- विधानार्थी वाक्याचे आज्ञार्थी वाक्यात रूपांतर करा.
- योग्य आज्ञार्थी पर्याय निवडा.
- चुकीचे वाक्यरूपांतर ओळखा.
- योग्य आज्ञार्थी क्रियापद वापरा.
- समान अर्थाचे आज्ञार्थी वाक्य लिहा.
- योग्य विरामचिन्हांचा वापर करा.

महत्त्वाचे आज्ञार्थी शब्द

प्रकार	आज्ञा	विनंती	सूचना	सल्ला	मनाई
उदाहरणे	कर, जा, ये, घे, दे	कृपया..., द्या, करा	लक्ष द्या, काळजी घ्या	नियमित अभ्यास करा, वेळेचे नियोजन करा	करू नकोस, जाऊ नकोस, बोलू नका

उदाहरणे (स्पष्टीकरणासह)

अ. क्र.	विधानार्थी वाक्य	आज्ञार्थी वाक्य	स्पष्टीकरण
१	तू अभ्यास करतोस.	अभ्यास कर.	विधानाचे आज्ञेत रूपांतर.
२	तुम्ही शांत बसता.	शांत बसा.	सूचना दिली आहे.
३	तू वेळेवर येतोस.	वेळेवर ये.	आज्ञार्थी क्रियापद वापरले आहे.
४	विद्यार्थी पुस्तक वाचतात.	पुस्तक वाचा.	सूचना दिली आहे.
५	मुले स्वच्छता ठेवतात.	स्वच्छता ठेवा.	सल्ला व्यक्त केला आहे.

सरावप्रश्न (१०)

(सूचना : खालील विधानार्थी वाक्यांचे आज्ञार्थी वाक्यात रूपांतर करा.)

१. तू नियमित अभ्यास करतोस. _____
२. तुम्ही शांत राहता. _____
३. विद्यार्थी वेळेवर शाळेत येतात. _____
४. आपण झाडांची काळजी घेतो. _____
५. मुले स्वच्छता पाळतात. _____
६. तू पुस्तक काळजीपूर्वक वाचतोस. _____
७. तुम्ही शिक्षकांचे ऐकता. _____
८. आपण पाणी वाचवतो. _____
९. विद्यार्थी गृहपाठ पूर्ण करतात. _____
१०. तू वाहतुकीचे नियम पाळतोस. _____

विद्यार्थ्यांच्या सामान्य चुका

- आज्ञार्थी क्रियापदाचा चुकीचा वापर करणे.
- मूळ अर्थ बदलणे.
- विधानार्थी वाक्य जसाच्या तसा लिहिणे.
- विनंती व आज्ञा यांतील फरक न समजणे.
- योग्य विरामचिन्हांचा वापर न करणे.

SSC Board Pattern

या घटकावर पुढील प्रकारचे प्रश्न नियमित विचारले जातात.

- वाक्यरूपांतर करा.
- योग्य पर्याय निवडा.
- चुकीचे रूपांतर शोधा.
- समान अर्थाचे आज्ञार्थी वाक्य लिहा.

लक्षात ठेवा

विधानार्थी वाक्य
+
योग्य आज्ञार्थी क्रियापद
+
मूळ अर्थ कायम
=
योग्य आज्ञार्थी वाक्य